

VETERANARKIVET OCH DE SOM GJORDE DET

Av Sven Eskilsson

Inledning

Veteranklubben Saab bildades vid ett interimsmöte i Flygets Hus den 17 april 1986. Som interimsstyrelse valdes Lars Sandgren ordförande, IngaLill Mattsson sekreterare, Arne Larsson kassör, Rune Nelsén klubbmästare och Carl-Gustav Ahremark. Bildandet hade föregåtts av flera års diskussioner och ett upprop i Flygbladet nr 2944 av 8 november 1984. Se Saab-minnen del 12, uppsats 17.

Veteranklubbens första ordinarie årsmöte hölls den 9 oktober 1986 i Flygets Hus. Interimsstyrelsen omvaldes men utökades med Lilly Lundqvist (ny kassör) och Gunnar Ahlin.

Beslutades på mötet att Flygets Hus skall användas som möteslokal.

Tidigt arkivarbete

Tidigt i de förberedande diskussionerna fanns noteringar om att en ”arkiveringsinstans borde finnas dit privatpersoner kunde lämna Saabanknutna foton och dylikt”. I protokollet från interimsmötet den 17 april 1986 står: ”Klubbens syfte skall bland annat vara att ta hand om och arkivera personliga handlingar och foton”. Veteranarkivet etablerades alltså den 17 april 1986.

På styrelsemötet den 25 november 1986 meddelar Carl-Gustav Ahremark att mycket värdefullt material från ASJ-tiden påträffats och tagits om hand. Dessa handlingar utgör fortfarande juvelerna i vårt historiska material.

*Bild 1. Interimsstyrelsen. Överst Carl-Gustav Ahremark.
Under från vänster Lars Sandgren, Rune Nelsén, IngaLill Mattsson, Arne Larsson.*

Arkiveringen gick på sparlåga fram till januari 1987 då det i brev meddelades att arbetet med arkivet nu skall återupptas. Handlingar från medlemmarna efterlystes. Det gick trögt i starten men i årsberättelsen från 1987/1988 meddelas att upprättandet av fotoarkiv och arkiv för organisations- och telefonplaner påbörjats. Kalle Törnqvist skall ta hand om fotografier och Karl-Erik Larsson, Alfons Carlberg och Arne Larsson övriga handlingar. Protokollet från höstmötet 1991 anger att 8-12 personer nu deltar i arkiveringsarbetet samt att fotoarbetet kommit igång bra medan inget gjorts åt övriga handlingar trots att sådana influtit i stor mängd från pensionärer.

I verksamhetsberättelsen 91/92 anges att 8-12 personer arbetar i arkivet på torsdag förmiddag. Fotoarkivet är klart i en första etapp, systematisering av övriga handlingar är påbörjad. Behovet av registreringssystem aktualiseras.

Carl Gustav Ahremark utsågs till arkivarie 1988 och efterträddes 1995 av Kalle Törnqvist, nu med beteckningen arkivföreståndare. Från 2006 övertog Tord Jonsson.

Räddning av fotografier

Tidigt fanns två fotoavdelningar på Saab: Foto och Tryckeri (Åke Lärkert) tillhörande Publikationer under Martin Lindahl och där Carl-Gustav också ingick och Utprovningssavdelningens foto under Lars-Axel Strömberg med Lennart Forsman som chef. 1967 flyttades Lärkerts arkiv och fotoverksamhet över till Utprovning.

Ett antal plåtskåp med fotografier följde med och placerades i en sidobyggnad till fotolaboratoriet.

PR-avdelningen, under Hans G. Andersson, hade kopior på praktiskt taget alla fotografier, som tagits på Saab. Avdelningen fick arkivutrymmena kraftigt beskurna, varför det bestämdes att fotografierna skulle avvecklas, de fanns ju redan som original på fotoavdelningarna.

Carl-Gustav tyckte detta var rent förskräckligt och tog påpassligt hand om PR:s fotografier plus en del andra, som måste "ha glömts kvar" på Publikationer. Enligt protokollet av 25 november 1986 (se ovan) räddade han sedan denna skatt till Veteranklubben och eftervärlden. Någon systematisk överföring av fotografier från Utprovningsfoto har inte skett men extrakopior, utsorterade kort och bilder skänkta av pensionärer har erhållits.

Inflöde av material

I mars 1991 hämtar Arne Larsson, Sigge Lenngren och Alfons Carlberg blandat material från Saab, bl.a. fotografier.

Carl-Gustav Ahremark, engagerad i bland annat ÖFS, hade börjat samla tidskrifter, fotografier med mera i Flygets Hus. Hans avsikt var från början att ÖFS eller Flygvapenmuseum skulle ta hand om samlingarna, men de visade inget intresse.

Bild 2. Kalle Törnqvist, Karl-Erik Larsson, Alfons Carlberg.

När så Veteranklubben började sin verksamhet i Flygets Hus togs handlingarna med Saabanknytning om hand av föreningen medan tidskrifter och annat ej av intresse fördes över till Styresmansvillan på CVM.

Särskilt förnämlig är den stora mängden foton från tillverkning, provning, besök och av personal i arbete och på fest, som räddades från destruktion. Så gott som alla Saabs dia och många videofilmer har också tagits om hand. Vid sin pensionering 1992 överförde Sven Eskilsson hela det av Lars-Axel Strömberg med stor framsynthet organiserade Markprov- och Mätteknikarkivet liksom stora delar av Flygprovarkivet fram till system 37 samt broschyrer, flygplanbeskrivningar, förar- och mekanikerinstruktioner.

Samlingarna kompletterades successivt med gåvor från medlemmarna. Särskilt kan nämnas att Veteranklubben tog hand om Tore Gullstrands hela hemmaarkiv med handlingar från hans författarverksamhet, från Flygdivisionen, från Saab 340 och uppstarten av JAS 39. Olof Holme, Kenneth Lindqvist och Erik Bratt har också lämnat intressanta dokument. Överskottsmateriel och dubletter har erhållits från Saabs historiska arkiv.

Under 2008-2009 skedde stor rensning i Saabs historiska arkiv och mycket materiel övertogs, särskilt från 37-systemet.

Dokument från 1920- och 1930-talen

En dokumentsamling omfattande fyra helpärmar i folioformat från 1920- till 1930-talet har arkiverats. Dessa innehåller bland annat regerings/ämbetsverkdirektiv om flygplananskaffning, stiftelseurkunder avseende bolagsbildningar för flygplantillverkning och protokoll från styrelsemöten inom flygindustrin. En del av dessa dokument har legat till grund för flygplananskaffningar och för flygvapnets utveckling under dessa år.

Många av dokumenten var vid tillkomsten topphemliga och innehållet bör fortfarande hanteras med varsamhet.

Lokal

För förvaringen hyrdes ett utrymme i källaren i Flygets Hus. Man kan väl knappast kalla detta för idealiskt. I princip var det av typ potatiskällare med jordgolv och utan uppvärmning, ventilation

och belysning samt med några rader hyllplan på sidorna. I början läckte vatten in vid ena källarmuren. Hålet i stensättningen fick grävas fram både på ut- och insidan och tätas. Dörren var av trä i enkelt utförande. Det sägs att rummet använts som upplag för flygsäkerhetsmateriel!!!

Utanför arkivet användes Lektionssalen för sorterings-, behandlings- och registreringsarbetet. Se bild 13. Denna sal förstördes senare för rationellt arkiveringsarbete genom att, utan Veteranklubbens hörande, byggas om till verkstad för modellbyggare.

Den 30 maj 1990 informerades i protokoll om att arkivet i en första omgång iordningställt av Arne Larsson, Alfons Carlberg, Karl-Erik Larsson och Åke Hydén.

Hösten 1992 valdes Berndt Ohlsson till ny ordförande. Han började med obändig energi att rusta upp lokalen. Golv lades in, vissa väggar och innertak kompletterades med gipsskivor, intagsluckan på gaveln sattes igen och allt målades. Nya bokhyllor anskaffades. Ny belysning

Bild 3. Åke Hydén.

ordnades. Saab bekostade brandsäker ståldörr och Veteranerna bekostade inbrotts- och brandlarm i hela huset. Då det fanns risk för läckage från vattenledningar och avloppsledningar i taket anskaffades plåtskåp för de mest värdefulla handlingarna. I arbetsgruppen fanns flera händiga personer, förutom Berndt, Kalle Törnqvist, Åke Sundell, Curt Gylling och Nils Claeson, vilka alla med glatt humör snickrade och donade och hämtade överskottsmateriel från olika håll t.ex.

Bild 4. Arne Larsson.

bräder och mattor från lägenheter, villor och sommarstugor. Även Stig Jansson, föreståndare för Flygets hus, ställde upp och hjälpte till.

I slutet av 1995 förklarade Berndt Ohlsson i protokoll den grundläggande ombyggnaden klar.

Registrerings- och söksystem

Rätt snart stod klart att ett system behövdes för registreringen av handlingarna, att de olika hyllorna måste numreras och intelligent söksystem anskaffas så att man med utgångspunkt från sök-

Bild 5. Berndt Ohlsson.

ord/nyckelord (= ord som beskriver dokumentet, innehållet, aktuell person, etc.) kunde få en anvisning på handlingens placering på hylla nr xxx, i pärm/dokumentsamlare yyy och eventuellt på sida nummer zz.

Dataservice ägde ett litet system som heter Superbase. Det var inte direkt avsett för registrering och sökning men kanske, enligt Dataservice, ändå användbart. Det kunde fås gratis.

Berndt som alltid satte en ära i snabba beslut bestämde att Superbase skulle användas. Clarence Björck fick konstruera nya registreringsformulär, strukturera inmatningsrutiner och lägga upp tabeller för presentation av sökresultatet medan Sven Eskilsson definierade sökrutinerna. Inmatningen skedde i Clarences hemmator, som alltså fungerade som master, och data överfördes med jämna mellanrum med minnessticka (USBminne) till sök datorerna i Flygets Hus och på sekretariatet. Som biprodukt kan man få listning av dokument per en eller flera hyllor.

Bild 6. Clarence Björck.

Vi fick ett söksystem, som inte liknar något annat i världen och inte heller är kompatibelt med något annat. Genom att hela söktexten kommer fram vid start och själva sökorden visas som exempel inom markeringen *xxxxx* och byts mot aktuella blir hanteringen ganska enkel. Systemet kräver endast 8 MB minne varför mycket enkla datorer kan användas.

Bild 7. Åke Sundell.

Bild 8. Tord Jonsson, föreståndare från 2006.

Interiörer

Bild 9. Arkivets högersida när man står i dörren. Sture Rodling i bakgrunden.

Bild 10. Arkivets vänstersida.

Bild 11. Provningsdokument. Tord i bakgrunden.

Bild 12. Instruktionspärmar.

*Bild 13. Del av Lektionssalen som den en gång var. Bakre raden från vänster: Arne Larsson, Sven Eskilsson, Harry Andersson.
Främre raden: Alfons Carlberg, Hugo Karlsson, Bertil Friberg.*

Exempel på innehåll, slutet av 2009

Antal registrerade dokument är omkring 9 000. De belägger cirka 13 hyllmeter och kan indelas enligt följande:

- Kopior av projekt-, beräknings-, provnings- och kvalitetsdokument. Dokument med redogörelse av resultat, metoder, erfarenheter och även gjorda misstag
- Dokument på projekt som aldrig blev av, udda företeelser, berättelser och föredrag av och om Saabare och sådant som hänt på Saab eller med Saabs produkter
- Tidplaner och OH-bilder
- Handböcker, beskrivningar, manualer, kompendier och kurslitteratur
- Fotografier på produkter, flyg- och markprovning, provanordningar, tillverkning, lokaler samt personal i arbete och på fest
- Telefonkataloger och organisationsplaner
- Personaltidningar såsom Vingpennor, Vips och Flygbladet
- Ljud- och videoband
- Tidningsurklipp, notiser och informationsblad
- Teckningar och skisser på fullbordade och ofullbordade projekt
- Diverse flygteknisk litteratur

Författaren Sven Eskilsson

Född	1927
Tekniska Gymnasiet Norrköping, Flyg, Ingenjör	1948
Biträdande flygingenjör i Flygvapnet	
KTH, Flyg, Civilingenjör	1953
Segel-, motorflygutbildning	
Saab	1953
Utprovningsavdelningen	
Centrala laboratorier	
Flyg-, systemprovning	
Pension	1992
Thulinmedaljen i brons	1966
Skandinaviska Vibrationsföreningens Guldaccelerometer	1992
Veteranklubben Saabs styrelse	1993 – 2006
Redaktionskommittén för Saab-Minnen	1992 –